

конодавства в Україні беруть участь всі форми реалізації норм права. Вони тісно взаємопов'язані та доповнюють одна одну. При цьому застосування виконує не другорядну, а основну функцію, оскільки до цієї форми реалізації норм права звертаються у випадках, коли інші форми реалізації права виявилися недостатніми для повноцінного регулювання адміністративних правовідносин.

3. Специфічна природа застосування як форми реалізації адміністративного законодавства виявляється насамперед в особливому статусі суб'єктів, які безпосередньо реалізують норми адміністративного законодавства у формі застосування. Мова йде про органи

державної влади та уповноважених ними суб'єктів. При цьому зазначені суб'єкти під час реалізації адміністративного законодавства України у формі застосування можуть дотримуватися, виконувати та використовувати приписи законодавства України.

4. До суб'єкта застосування мають ставитися підвищені вимоги, порівняно з іншими суб'єктами, які беруть участь у реалізації приписів адміністративного законодавства України. На наш погляд, основний акцент має робитися саме на високому професійному рівні та компетентності таких суб'єктів, адже вони діють не від власного імені, а в межах повноважень, наданих ним, від імені органів державної влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Малишев Б.В. Застосування норм права: (теорія і практика) : [навч. посіб.] / Б.В. Малишев, О.В. Москалюк. – К. : Реферат, 2010. – 260 с.
2. Алексеев С.С. Общая теория права / С.С. Алексеев. – М. : Юрид. лит., 1981. – Т. 1. – 359 с.
3. Осипова А.В. Соблюдение норм советского права как форма их реализации : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук / А.В. Осипова. – Саратов, 1980. – С. 13.
4. Стумбина Э.Я. Механизм реализации конституции: государственно-правовой аспект / Э.Я. Стумбина, А.В. Кузнецов, В.В. Эглитис. – Рига, 1984. – С. 100.
5. Хропанюк В.Н. Теория государства и права / В.Н. Хропанюк. – М., 2001. – 260 с.
6. Бочаров Д.О. Доказування у правозастосовчій діяльності: загальнотеоретичні питання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Д.О. Бочаров. – Х., 2007. – С. 10.
7. Невзоров І.Л. Принцип законності в правозастосованій діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / І.Л. Невзоров. – Х., 2003. – С. 7.
8. Лазарев В.В. Понятие и разновидности нетипичных ситуаций правоприменительного процесса / В.В. Лазарев // Применение советского права : сб. ученых трудов. – Вып. 30. – Свердловск, 1974. – С. 55.
9. Вопленко Н.Н. Правоприменительная практика: понятие, основные черты и функции / Н.Н. Вопленко, А.П. Рожнов. – Волгоград, 2004. – С. 72.
10. Марчук В.М. Нариси з теорії права : [навч. посіб.] / В. М. Марчук, Л.В. Ніколаєва. – К. : Істина, 2004. – 304 с.

УДК 342.11.4

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРОЦЕДУР

THE BASIC PRINCIPLES OF THE ORGANIZATION AND IMPLEMENTATION OF ADMINISTRATIVE PROCEDURES

Губерська Н.Л.,

кандидат юридичних наук, доцент,
докторант Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Розкрито сутність поняття «принципи адміністративної процедури». Проаналізовано сучасні наукові підходи до класифікації принципів адміністративних процедур. Визначено зміст загальних та спеціальних принципів організації та реалізації адміністративних процедур.

Ключові слова: адміністративна процедура, принципи адміністративних процедур, адміністративний процес, адміністративне право.

Раскрыто содержание понятия «принципы административной процедуры». Дан анализ современных научных подходов к классификации принципов административных процедур. Охарактеризованы основные общие и специальные принципы организации и реализации административных процедур.

Ключевые слова: административная процедура, принципы административных процедур, административный процесс, административное право.

The essence of the notion "principles of administrative procedures" is reveal. The analysis of contemporary scientific approaches concerning classification of principles of administrative procedures is performed. The content of general and special principles of organization and implementation of administrative procedures is determined.

Key words: administrative procedure, principles of administrative procedures, administrative process, administrative law.

Процес реформування адміністративного права України на нинішньому етапі його розвитку передбачає якісне удосконалення основоположних засад, сутнісних характеристик адміністративно-процедурної діяльності, що у свою чергу передбачає послідовний перегляд основних принципів організації та реалізації адміністративних процедур. Проблематиці, пов'язаній із розглядом та аналізом адміністративних процедур, у сучасній вітчизняній та зарубіжній адміністративно-правовій науці були присвячені численні праці таких відомих вчених, як В. Авер'янов, С. Агафонов, Р. Алімов, О. Бандурка, Д. Бахрах, Ю. Битяк, Н. Галіцина, І. Голосніченко, Е. Демський, Ю. Козлов, В. Колпаков, А. Коренєв, О. Кузьменко, І. Лазарєв, О. Лагода, О. Мельников, О. Миколенко, С. Погребняк, О. Соловійова, Ю. Старілов, С. Стеценко, В. Тимошук, Ю. Тихоміров, В. Шкарупа та ін. Проте безпосередньо питання визначення, нормативно-правового закріплення та реалізації принципів адміністративних процедур нині не знайшли належного відображення та розробки в дослідженнях сучасних учених, що й зумовлює актуальність цієї статті.

Метою статті є дослідження принципів адміністративних процедур, що передбачає з'ясування сутності цього поняття, розгляд існуючих класифікацій адміністративних процедур та визначення змісту основних принципів організації та реалізації адміністративних процедур.

У сучасному адміністративному праві принципи визначаються як закріплені в нормах права головні ідеї, вихідні начала, що характеризують зміст, визначають правила і порядок діяльності суб'єктів адміністративних правовідносин [1, с. 7], об'єктивно зумовлені основоположні засади, відповідно до яких формується і функціонує система та зміст адміністративного права [2, с. 29]. Розуміючи під принципами загальні вимоги, що характеризують зміст адміністративного права, відображають закономірності його розвитку і визначають напрями регулювання суспільних відносин, В. Авер'янов відзначає, що вони вказують на основні риси, сутнісні характеристики, зміст і призначення всієї галузі адміністративного права; впливають з окремих правових норм або формулюються на основі групи норм цієї галузі права і пов'язані з іншими принципами, що регулюють суспільну поведінку людей; однаковою мірою характеризують сутність і зміст як самої галузі права, так і тих суспільних відносин, що є предметом регулювання цієї галузі [3, с. 80].

Отже, в адміністративному праві принципи визначаються як певні вихідні положення для конкретних правових норм, що регулюють адміністративні правовідносини. У цих принципах закладено необхідні умови діяльності суб'єктів адміністративних правовідносин. Вони синтезують у собі соціальні закони і конкретні підходи до їх реалізації на практиці. За своїм змістом – це керівні настанови, норми діяльності щодо впорядкування адміністративних правовідносин. Вони забезпечують інтеграцію окремих видів управлінської діяльності в різних підрозділах

системи управління, їх взаємоузгодженість у діяльності, спрямованість на розв'язання існуючих проблем [4, с. 328].

У сучасному адміністративному праві існує доволі великий масив адміністративних процедур. Так, С. Гончарук, вважаючи, що будь-яка діяльність, яка відбувається в межах закону, засновується на загальних принципах, покликаних забезпечувати відкритість, демократичність і законність, наголошує на тому, що принципи адміністративних процедур у цілому співпадають з принципами адміністративного процесу, основними з яких є принципи публічності, гласності, охорони прав та інтересів особи і держави, рівності, економічності, оперативності й простоти та ін. [5, с. 92]. В. Тимошук до найважливіших принципів, які є вихідними для адміністративно-процедурної діяльності, відносить принципи законності, рівності, публічності, оперативності, ефективності та підконтрольності [6, с. 32–36]. С. Агафонов до основних принципів адміністративних процедур переважно відносить такі, як правореалізаційне забезпечення, законність, відкритість, доступність, обов'язковість, ефективність, концентрацію дій та ін. [7, с. 266]. Проте більшість сучасних дослідників, говорячи про принципи адміністративних процедур, вважають більш доцільним керуватися необхідністю їх розподілу на групи, відповідно до тих або інших критеріїв. Так, залежно від спрямованості правового впливу принципи здійснення адміністративних процедур поділяють на такі: спрямовані на вповноважений державний орган (законність, співробітництво та ін.); спрямовані на зацікавлених осіб (рівність перед законом, пріоритет інтересів зацікавлених осіб, правова довіра та ін.); спрямовані безпосередньо на адміністративну процедуру (відкритість адміністративної процедури, її оперативність і доступність, економічність, ефективність, прозорість та ін.) [8, с. 14]. Низка вчених пропонує розподіл принципів адміністративних процедур на загальні групи: загальноправові, що визначають фундаментальні положення в контексті адміністративно-процедурної діяльності та мають загальноправове значення, і галузеві, що закріплюють сутність власне адміністративно-процедурної діяльності [9, с. 11–13; 10, с. 150], загальні і спеціальні принципи [3, с. 82; 11, с. 260] або загальні принципи і принципи-норми [6, с. 32]. Деякі науковці, окрім загальних та галузевих принципів, виокремлюють також внутрішньогалузеві або інституційні принципи, характерні для певної підгалузі чи правового інституту адміністративної галузі права [12, с. 135].

Враховуючи існуючу різноманітність у підходах до розуміння та класифікації принципів адміністративних процедур, вважаємо доцільним виходити з їх розподілу на загальні та спеціальні принципи.

Загальні принципи адміністративної процедури мають фундаментальне значення для закріплення і регулювання усієї процесуальної діяльності в державі. Пріоритетним принципом державної діяльності взагалі та основоположним для усієї сукупності принципів у сфері застосування адміністративної

процедури зокрема є принцип верховенства права, закріплений на конституційному рівні [13, ч. 1 ст. 8]. Визначаючи місце і роль права в державі і суспільстві, принцип верховенства права відбиває таке співвідношення права і держави та її інститутів (органів державної влади, посадових і службових осіб), за яким держава та її інститути підпорядковані праву. Як наслідок, такий принцип означає забезпечення пріоритету прав людини; безумовне підпорядкування діяльності всіх державних інституцій та посадових осіб вимогам реалізації й захисту зазначених прав, що дає привід деяким науковцям виокремлювати як самостійний принцип правового процесу і правової процедури принцип пріоритету прав та свобод людини і громадянина [10, с. 150]. Саме в такому значенні принцип верховенства права тлумачиться в Кодексі адміністративного судочинства України [14, ч. 1 ст. 8], а також у Проекті Адміністративно-процедурного кодексу України, за яким адміністративний орган під час розгляду та вирішення адміністративної справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права і свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави; рішення адміністративного органу в адміністративній справі повинно бути справедливим [15, ст. 7].

Одним із найважливіших загальних принципів адміністративної процедури, що також належить до числа конституційних, є принцип законності, відповідно до якого органи державної влади та місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що передбачені законами України [13, ч. 2 ст. 19]. Їх діяльність має бути максимально повною і точно визначена, регламентована з тим, щоб унеможливити завдання шкоди особі, суспільству або державі. На вирішення цієї проблеми спрямовано закріплення принципу законності в Проекті Адміністративно-процедурного кодексу України, ст. 8 якого визначає його як здійснення адміністративними органами своєї діяльності лише на підставі, у межах повноважень та в спосіб, що передбачені Конституцією України, цим кодексом та іншими законами [15, ст. 8]. Таким чином, законодавець намагається окреслити певні межі діяльності для правозастосовного органу, які змусять його дотримуватись букви закону [9, с. 11].

Особливе значення в адміністративній процедурі має загальний принцип рівності перед законом, який також базується на конституційних положеннях [13, ч. 1–2 ст. 24]. На рівні адміністративного законодавства зазначений принцип втілений у життя в Кодексі адміністративного судочинства України, який зазначає, що всі учасники адміністративного процесу є рівними перед законом і судом [14, ч. 1 ст. 10]. Вимоги закону однаково поширюються на всі без винятку державні органи та їх посадових осіб, які здійснюють адміністративно-процедурну діяльність. У Проекті Адміністративно-процедурного кодексу України зазначається, що всі учасники адміністративного провадження є рівними перед законом, а адміністративний орган повинен забезпечити одна-

кове ставлення до всіх учасників адміністративного провадження під час вчинення процедурних дій та прийняття процедурних рішень [15, ст. 9]. Своє конкретне втілення принцип правової рівності має знаходити у визначенні правового статусу суб'єктів адміністративної процедури.

До загальних принципів, що набувають важливого значення в адміністративній процедурі, слід також віднести принципи гласності та відкритості, за якими кожний адміністративний орган зобов'язаний забезпечувати реалізацію права кожного на доступ до інформації, що пов'язана із здійсненням ним владних повноважень [15, ст. 16]. Втілення цих принципів у життя зумовлюється необхідністю широкої поінформованості суспільства про діяльність державних органів, їх посадових та службових осіб щодо здійснення адміністративно-процедурних функцій [2, с. 210].

Серед інших загальних принципів адміністративної процедури в сучасному адміністративному праві слід відзначити принцип об'єктивності, за яким сама адміністративна процедура, а також прийняте рішення повинні базуватися на об'єктивному всебічному вивченні всіх обставин справи [11, с. 261], та принцип охорони інтересів особи й держави, відповідно до якого важливим завданням діяльності державних органів є охорона конституційного ладу, порядку управління, державного і громадського порядку [2, с. 209].

Спеціальні принципи, що безпосередньо відбивають сутність процедурної діяльності, деталізують і конкретизують зміст загальних принципів, які визначають та регулюють усі адміністративні правовідносини в державі. Більшість сучасних дослідників до найбільш значущих спеціальних принципів адміністративної процедури відносять принцип ефективності, адже саме від ступеня ефективності у сфері державного управління, а особливо в процесі надання адміністративних послуг, безпосередньо залежить добробут кожної людини та суспільства взагалі [10, с. 153]. Принцип ефективності за своїм змістом передбачає визначення мінімально обтяжливого для держави характеру ведення адміністративних справ [11, с. 263]. Відповідно до ст. 18 Адміністративно-процедурного кодексу України адміністративний орган має організовувати вирішення адміністративних справ, що належать до його компетенції, з найменшою витратою часу і коштів у простий та ефективний спосіб [15]. Отже, ефективність визначається насамперед через простоту та економічність – адміністративна процедура має відбуватися найефективнішим із точки зору результативності та економічності способом. Вимога строкості та економічності процедури зумовлюється оперативністю виконавчо-розпорядчої діяльності державних органів. Ю. Битяк із цього приводу зазначає, що визначення конкретних строків вирішення адміністративної справи є фактором, що, з одного боку, виключає зволікання, а з іншого – дозволяє впорядкувати рух справ, ввести процедуру в певні часові рамки [2, с. 211]. Таким чином, якщо вести мову про оперативність, то

надзвичайно важливого значення для адміністративної процедури набувають строки. У цьому сенсі можна говорити про окремий принцип адміністративної процедури – принцип строковості (або оперативності), адже, як підкреслює В. Тимошук, саме строки є одним із найголовніших і водночас найуразливіших елементів адміністративної процедури [6, с. 34]. До речі, Проект Адміністративно-процедурного кодексу України також виокремлює своєчасність і розумний строк у самостійний вид принципів адміністративної процедури, встановлюючи, що адміністративний орган має вирішувати справу своєчасно і протягом розумного строку, тобто в найкоротший строк, достатній для її вирішення [15, ст. 17].

Серед інших спеціальних принципів, тісно пов'язаних із попередніми, слід відзначити принцип добросовісності, згідно з яким кожен адміністративний орган у процесі вирішення адміністративної справи зобов'язаний діяти добросовісно для досягнення мети [15, ст. 13], та принцип розсудливості, за яким кожен адміністративний орган, здійснюючи адміністративне провадження та приймаючи адміністративний акт, повинен діяти, керуючись законами логіки, здоровим глуздом та загальноприйнятими нормами моралі [15, ст. 14]. Так, О. Соловійова наголошує, що принцип добросовісності визначає обов'язок адміністративного органу під час вирішення адміністративної справи діяти відповідно до загальноновстановлених норм моралі та права, не допускати зловживання владою, не порушувати права та свободи осіб, що беруть участь у справі, приймати рішення в справі, враховуючи як загальносуспільні, так й індивідуальні інтереси [10, с. 151]. Принцип добросовісності, таким чином, виявляється нерозривно пов'язаним із демократизмом у відносинах осіб з органами публічної влади і опосередковано впливає на ефективність правового регулювання зазначеної сфери. Натомість принцип розсудливості передбачає обґрунтованість рішень, прийнятих у межах встановлених правових норм, адже в демократичній правовій державі взагалі не можна вести мову про вільний розсуд поза правом – дії органів влади завжди повинні відповідати загальнообов'язковим нормам, закріпленим у них цінностям [10, с. 152].

Слід відзначити й такий принцип здійснення адміністративної процедурної діяльності, закріплений у Проекті Адміністративно-процедурного кодексу України, як принцип пропорційності, відповідно до якого кожен адміністративний орган під час вирішення адміністративної справи має зберігати баланс між цілями та завданнями, на досягнення яких спрямований адміністративний акт, і будь-якими можливими негативними наслідками для прав, свобод та інтересів особи, які можуть настати в результаті прийняття адміністративного акта [15, ст. 15]. Юридичними механізмами реалізації цього принципу є обов'язки адміністративного органу: використовувати повноваження лише з метою, для якої це повноваження надано; зважати на негативні наслідки своїх рішень, дій та бездіяльності; співвідносити цілі прийняття рішення та умови їх досягнення [16, с. 203].

Із зазначеним принципом тісно пов'язаний принцип використання повноважень із належною метою, відповідно до якого адміністративний орган під час розгляду адміністративної справи зобов'язаний використовувати свої повноваження з метою, з якою такі повноваження надані [15, ст. 10]. Мета повноваження визначається в законі або впливає з його цілей і становить собою бажаний результат управління, окреслюючи, таким чином, основні напрями діяльності відповідного державного органу. Розкриваючи зв'язок між цим принципом та принципом пропорційності, В. Авер'янов відзначає, що необхідність адміністративного органу зважати на наслідки своїх рішень, дій та бездіяльності, співвідносити цілі прийняття рішення та умови їх досягнення слід розглядати як необхідні юридичні механізми реалізації принципу пропорційності [16, с. 204].

Невід'ємним принципом адміністративно-процедурної діяльності є безсторонність (неупередженість) адміністративного органу. Відповідно до цього принципу не допускається будь-яка неправомірна заінтересованість адміністративного органу в результатах розгляду та вирішення адміністративної справи. Адміністративний орган повинен запобігати виникненню конфлікту інтересів, не допускаючи участі посадових і службових осіб у розгляді та вирішенні адміністративної справи, якщо це пов'язано або може бути пов'язано з їх особою, прямою чи опосередкованою (непрямою) заінтересованістю в результатах розгляду та/або вирішенні адміністративної справи чи з інтересами їх близьких родичів. [15, ст. 12].

Серед інших спеціальних принципів адміністративних процедур, які є важливими складовими гарантії реалізації учасниками адміністративної процедури своїх прав, у Проекті Адміністративно-процедурного кодексу України знайшли своє відображення такі принципи, як принцип обґрунтованості, згідно з яким адміністративний орган повинен забезпечувати всебічність та повноту з'ясування обставин адміністративної справи [15, ст. 11]; принцип презумпції правомірності дій та вимог особи, який передбачає, що кожен адміністративний орган визнає дії та вимоги особи правомірними, поки інше не буде доведено [15, ст. 19]; принцип «мовчазної згоди», за яким заява особи, що звернулася до адміністративного органу, вважається задоволеною, якщо в установленний законом строк адміністративний акт не прийнято й особі не надіслано відповідь щодо адміністративної справи [15, ст. 20]; принцип «єдиного вікна», відповідно до якого адміністративний орган має самостійно організовувати вчинення максимально можливої кількості процедурних дій, витребування додаткових документів та відомостей, отримання погоджень і висновків, необхідних для розгляду та вирішення адміністративної справи, без залучення осіб [15, ст. 21].

Надзвичайно важливими є також ті спеціальні принципи адміністративної процедури, що закріплюють систему контролю та гарантій прав учасників адміністративно-процедурної діяльності.

До таких принципів варто насамперед віднести принцип підконтрольності (або гарантування правового захисту), згідно з яким діяльність адміністративних органів підлягає обов'язковому зовнішньому контролю і передусім контролю з боку інших органів влади [16, с. 202]. Цей принцип закріплює право особи на оскарження рішень, дій чи бездіяльності адміністративного органу в порядку адміністративного провадження в суді, а також в іншій, передбаченій законом формі [15, ст. 23]. В. Тимошук підкреслює, що вкрай важливим є також можливість оскаржити не лише сам адміністративний акт, а й так звані процедурні рішення та поведінку службових осіб. Підконтрольною повинна бути вся адміністративна процедура [6, с. 35]. Крім того, важливою гарантією захисту прав особи в адміністративній процедурі має бути також зазначення засобів правового захисту. Ще одним принципом такого роду є принцип гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні. Згідно з Проектом Адміністративно-процедурного кодексу України особа під час розгляду адміністративної справи має право бути вислуханою до прийняття адміністративного акта. Адміністративний орган має здійснювати консультування та інформування особи щодо її прав та обов'язків [15, ст. 22].

Окрім принципів, що знайшли своє відображення в Проекті Адміністративно-процедурного кодексу України, деякі вітчизняні науковці пропонують віднести до спеціальних принципів, що відбивають сутність процедурної діяльності, принцип офіційності, який визначає обов'язок державних органів влади, їх службових та посадових осіб здійснювати розгляд та вирішення індивідуально-конкретних дій, а також принцип самостійності в прийнятті рішень, який насамперед виключає будь-яке втручання інших органів в адміністративно-процедурну діяльність уповноважених суб'єктів. Такі принципи надають можливість підвищити відповідальність за прийняття рішень, сприяють їх законності та обґрунтованості [2, с. 209–210]. О. Лагода до принципів вимог до адміністративного органу в адміністративній процедурі відносить принцип координації процедур, зміст якого полягає в тому, що результатом у розв'язанні адміністративної справи має стати висловлення своєї позиції кількома державними установами [9, с. 12]. Ю. Фролов наголошує на необхідності закріплення та реалізації такого фундаментального принципу, як принцип єдності вимог адміністративних процедур для всіх органів державної влади та місцевого самоврядування [17].

Важливою складовою реформування адміністративного права України в сучасних умовах євроінтеграції є його узгодження із чинними нормами адміністративного права, які існують в адміністративному праві європейських країн. У цьому сенсі уявляється, що принципи адміністративних процедур, що очікують свого належного визначення та нормативно-правового закріплення в національному законодавстві, мають відповідати сучасним міжнародним вимогам до організації та реалізації адміністративно-проце-

дурної діяльності. Підкреслюючи необхідність узгодження вітчизняного законодавства з європейськими стандартами, В. Авер'янов, зокрема, зауважує, що «цими принципами має бути пронизане українське законодавство про адміністративні процедури; і хоча окремі із згаданих принципів за формою радше нагадують конкретні права та обов'язки учасників адміністративної процедури, їх велика практична значимість є очевидною» [16, с. 201].

Одним із найбільш важливих міжнародних документів у цій галузі є Резолюція (77) 31 про захист особи відносно актів адміністративних органів, прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи, у якій закріплюються найбільш важливі принципи адміністративних процедур, що відбивають демократичний ідеал компромісу відносин між державою та громадянином, виконуючи призначення процедурних гарантій захисту прав приватних осіб [18]. До фундаментальних принципів, на яких повинні базуватися адміністративні процедури, у цьому документі віднесено такі: право бути вислуханим, доступ до інформації, допомога і представництво, виклад мотивів, зазначення засобів правового захисту [18]. У науковому виданні Ради Європи «Адміністрація і Ви. Принципи адміністративного права, що стосуються відносин між адміністративною владою і приватними особами» до найбільш важливих принципів, що мають застосовуватися при унормуванні адміністративної процедури, віднесено: доступ до публічних послуг, право бути почутим, право бути представленим та право на допомогу, розумний строк, повідомлення про підстави та засоби оскарження, виконання адміністративних рішень [19].

Отже, виявлення сутності терміна «принцип», аналіз його змістових значень, а також характерних особливостей використання в адміністративному праві дозволяють визначити принципи адміністративних процедур як основні ідеї, вихідні начала, призначені для застосування при здійсненні тієї або іншої адміністративної процедури вповноваженим державним органом, і спрямовані на захист і реалізацію прав, законних інтересів та обов'язків індивідуальних і колективних суб'єктів адміністративних правовідносин. Підсумовуючи існуючі підходи до визначення, класифікації та аналізу змісту і призначення принципів адміністративно-процедурної діяльності, маємо визначити, що систему принципів організації та реалізації адміністративних процедур складають:

– загальні принципи, які мають фундаментальне значення для закріплення і регулювання всієї процесуальної діяльності в державі: принцип верховенства права, складовими якого є принцип пріоритету прав та свобод людини і громадянина, а також принцип гуманізму в діяльності адміністративних органів; принцип законності; принцип рівності учасників адміністративної процедури перед законом; принципи гласності та відкритості; принцип об'єктивності; принцип охорони інтересів особи та держави;

– спеціальні принципи адміністративно-процедурної діяльності: принципи ефективності,

строковості, оперативності та економічності; принципи добросовісності та розсудливості; принцип використання повноважень із належною метою; принцип об'єктивності і неупередженості адміністративного органу; принцип пропорційності; принцип обґрунтованості та принцип презумпції правомірності дій і вимог особи; принципи «мовчазної згоди» та «єдиного вікна»; гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні та принцип підконтрольності (гарантування правового захисту).

Безумовно, за відсутності системного адміністративного законодавства, яке б визначало загальні вихідні положення щодо організації та реалізації адміністративних процедур, головним завданням у цій сфері сьогодні уявляється чітке нормативно-правове закріплення принципів адміністративних процедур на рівні Адміністративно-процедурного кодексу України з урахуванням сучасних міжнародних стандартів щодо закріплення принципів адміністративних процедур. Проте не менш важливим завданням нині уявляється їх забезпечення реальними механізмами реалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бельский К.С. О принципах административного права. Административное право и административный процесс: старые и новые проблемы / К.С. Бельский // Государство и право. – 1998. – № 8. – С. 5–32.
2. Административное право Украины : [учебник для студ. высш. учеб. заведений юрид. спец.] / [Ю.П. Битяк, В.В. Богуцкий, В.Н. Гарашук и др.] ; под ред. проф. Ю.П. Битяка. – 2-е изд., перераб. и доп. – Х. : Право, 2003. – 576 с.
3. Адміністративне право України: Академічний курс : [підручник] : у 2 т. / ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). – К. : Юрид. думка, 2004. – Т. 1 : Загальна частина. – 2004. – 584 с.
4. Головатий М.Ф. Соціальна політика і соціальна робота : [термінол.-понятійн. словн.] / М.Ф. Головатий, М.Б. Панасюк. – К. : МАУП, 2005. – 560 с.
5. Гончарук С.Т. Основи адміністративного права України : [навч. посіб.] / С.Т. Гончарук. – К. : Аванпост-прим, 2004. – 200 с.
6. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / автор-упоряд. В.П. Тимошук. – К. : Факт, 2003. – 496 с.
7. Агафонов С.И. Понятие административной процедуры и концепции законодательного регулирования административных процедур в зарубежных государствах / С.И. Агафонов // Право и жизнь. – 2006. – № 101 (11). – С. 264–268.
8. Зюзин В.А. Административные процедуры: теория, практика и проблемы законодательного регулирования в РФ : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.14 «Административное право; финансовое право; информационное право» / В.А. Зюзин. – М., 2007. – 24 с.
9. Лагода О.С. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес ; фінансове право ; інформаційне право» / О.С. Лагода. – Ірпінь, 2007. – 21 с.
10. Соловйова О.М. Принципи адміністративної процедури / О.М. Соловйова // Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – № 988. Серія «Право». – 2011. – № 10. – С. 149–155.
11. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : [навч. посіб.] / С.Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2008. – 624 с.
12. Общая теория права и государства : [учебник] / под ред. В.В. Лазарева. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Юристъ, 2001. – 520 с.
13. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
14. Кодекс адміністративного судочинства України : від 06.07.2005 р., № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–37. – Ст. 446.
15. Адміністративно-процедурний кодекс України : проект (неофіційний текст) : від 03.12.2012 р., № 11472 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF8U000A.html.
16. Державне управління: проблеми адміністративно-правової теорії та практики / за заг. ред. В.Б. Авер'янова. – К. : Факт, 2003. – 384 с.
17. Фролов Ю.М. Класифікація принципів адміністративних процедур / Ю.М. Фролов // Форум права : електрон. наук. фахове вид. / ХНУВС. – 2013. – № 4. – С. 423–429 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib.univd.edu.ua/?action=publications&pub_id=336612&mid=23&year=2013.
18. Резолюція (77) 31 про захист особи відносно актів адміністративних органів : прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи від 28.09.1977 р. // Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / автор-упорядник В.П. Тимошук. – К. : Факт, 2003. – 496 с. – С. 460–468.
19. Руководство «Администрация и Вы – принципы административного права в области отношений между административными органами и частными лицами» (часть первая) // Администрация и частные лица – европейский и российский опыт поиска взаимопонимания / под общ. ред. В.Н. Южакова. – М. : Статут, 2006. – 208 с.